

Huda jama kot spominski muzej

Petra Janša, foto: Matic Štojs

Huda jama je prostor, kjer lahko slovenska družba razvije dialog, kakršnega poznajo tudi druge družbe, ki so obremenjene s hudimi zločini iz preteklosti, je novinarje pred vstopom v rov sv. Barbare opozoril zgodovinar Jože Dežman. Iz rova sv. Barbare pri Laškem so doslej prekopali posmrtno ostanke okoli 800 žrtev, po ocenah jih na prekop iz jaska čaka še okoli 2.000. Zgodovinar Jože Dežman se je ob četrti obletnici odkritja množičnega grobišča v tem rovu vprašal, ali smo sposobni prekopati še te žrtve ali smo ideološko zaslepljeni in tega dejanja še ne bomo zmogli.

Objekt narejen za pobijanje »V Nemčiji so razprave o pomorjenih Judih trajale več kot 20 let, razpisovali so se natečaji, pisale knjige, sedaj pa se podobno lotevajo tudi stalinističnega dela svoje zločinske preteklosti«, je ob četrti obletnici odkritja množičnega grobišča v Hudi jami dejal Dežman. »Če se ozremo v Slovenijo, je bilo v 20 letih tudi doma narejenega izjemno veliko, zato nisem pesimist.« Huda jama je objekt, ki ga je zgradil človek, narejen pa je bil za pobijanje, je zbrane novinarje opozoril Dežman. »Po obisku Hude jame boste zato iz nje prišli z izkušnjo, ki vam bo spremenila življenje.« Vstop v ta del slovenske preteklosti je po Dežmanovih besedah tako unikaten in v svetovnih razsežnostih tako poseben kraj, da je naslednji korak prizadevanje za to, da Huda jama postane kulturni spomenik

Na tem kraju se lahko učimo temeljnih razlik med demokratičnim in totalitarnim sistemom.

državnega pomena in se uredi v muzej, odprt za javnost. Ocenjuje tudi, da so izkušnje Hude jame povsem primerljive s koncentracijskima taboriščema Dachau in Auschwitz. »Nekateri opozarjajo, da take primerjave z nacionalsocialističnimi spomeniki grozodejstev ne bi smelo biti, a dejstvo je, da Huda jama sodi v okvir stalinistične topografije terorja. Tako kot je bil Tito leta 1945 bolj učinkovit morilec kot Stalin, tako je tudi Huda jama neprekosljiv spomenik Titove morije po drugi svetovni vojni v Evropi.« Dežman je ob tem izpostavil Srebrenico, ki pa je po volumnu ubijanja 10-krat manjša, kot je bilo pobijanje v Sloveniji leta 1945.

Zasutje žrtev je treba preprečiti Dežman si želi, da se v Hudi jami opravijo dela po odločbi rudarske inšpekcije, predvsem da se prepreči morebitno zasutje že prekopanih žrtev. Stroka se tudi pogovarja o tem, ali je obstoječa grobnica v jami primerna za dokončno pokopno mesto teh žrtev ali pa bi bilo smiselneje te žrtve pokopati kje drugje. V jami so doslej uredili pohodne poti, odtok vode, prezračevanje, del jame je tudi elektrificiran.

Tito odhaja iz zavesti Slovencev Po Dežmanovih besedah Tito odhaja iz zavesti Slovencev, in to zaradi psihoterapevtskih učinkov Hude jame. Pojasnil je, da bi za ureditev muzeja potrebovali okoli 300.000 evrov, vendar je treba urediti tudi lastniške odnose z Rudnikom Trbovlje-Hrastnik, sama jama pa je v lasti Pivovarne Laško. Na vprašanje, kdo so žrtve iz Hude jame, je Dežman odgovoril, da gre za domobrance in najverjetneje za skupino 30 mlajših deklet, ki so bile v jami iz taborišča Teharje pripeljane na podlagi zahteve Edvarda Kardelja. Zaradi lažnega poročanja o Hudi jami so povojne oblasti ubile tudi Celjanko Elzo Premšak, je dejal Dežman. Vprašal se je tudi, ali smo lahko brezčutni za trpljenje žrtev, ki nam ga kaže roka ene žrtve, ki se oklepa nožne proteze druge žrtve. »Ali lahko spoštujemo zadnje trenutke žrtve, ki v usta skrije prstan, pa žrtve, ki v čevlju skrije rožni venec? Ali bomo sposobni odkriti, ali je skupina žensk, ki je bila ubita, morda skupina slovenskih deklet, odpeljanih s Teharij,« še pravi Dežman, ki je opozoril, da je v bližini Hude jame še en rudnik, in sicer Pečovnik, ki je bil tudi morišče večjih razsežnosti. **D**

Vlada v podporo delu komisije za reševanje prikritih grobišč

Vlada je na 46. seji dne 24. 1. 2013 sprejela programska načela in program dela Komisije Vlade RS za reševanje vprašanj prikritih grobišč za leti 2013 in 2014. Z omenjenimi sklepi je vlada komisiji zagotovila ustrezna programska izhodišča in finančne pogoje za dokončanje del na področju urejanja prikritih grobišč.

Temeljni programski cilji pri urejanju prikritih morišč in grobišč za delo v letih 2013–2014:

- nadaljevanje del v skladu s programskimi načeli komisije;
- nadaljevanje del v Hudi jami: dela po odločbi rudarske inšpekcije, priprava projekta za prekop vseh žrtev, razglasitev za kulturni spomenik državnega pomena, začetek postopkov za ureditev lastniških razmerij, odprtje spomenika za javnost v letu 2014, priprava rešitve dokončnega mesta in načina pokopa žrtev;
- nadaljevanje topografskih raziskav, sondiranja in urejanja grobišč. Prioritetna naloga v letu 2013 je sondiranje rudnika Pečovnik;
- nadaljevanje aktivnosti za prekop posmrtnih ostankov žrtev ter osnovna ureditev sondiranih morišč in grobišč. Prioritetna naloga: iznos posmrtnih ostankov iz kraških jam in brezen;
- priprava poročila komisije v angleškem jeziku in posredovanje mednarodni javnosti.

Za delo komisije v letih 2013 in 2014 je sicer namenjenih dobrih 400 tisoč evrov letno.